

СТАН РИНКУ ЛЛЯНОЇ СИРОВИНИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

В статті поданий детальний огляд та узагальнення інформації щодо стану виробництва та ринку льонопродукції (волокна, пряжі, відходів виробництва) в Україні та світі.

Ключові слова: льоносировина, волокно, відходи льоносировини, експорт, імпорт

Ягелюк С.В. Состояние производства льняного сырья в Украине и мире. В статье представлен подробный обзор и обобщение информации о состоянии производства и рынка льнопродукции (волокна, пряжи, отходов производства) в Украине и мире.

Ключевые слова: льносырье, волокно, отходы льносырья, экспорт, импорт

S. Yahelyiuk. Flax materials market of Ukraine and the world. The article provides a detailed. The article provides a detailed overview and synthesis of information on the status of production and market of flax (raw flax, fiber, raw flax waste) in Ukraine and the world.

Keywords: raw flax, fiber, raw flax waste, export, import

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Льон – важлива технічна культура, а Україна – країна, яка відповідає всім необхідним умовам для його вирощування і отримання відповідних прибутків. Проте, в процесі трансформації української економіки вирощування льону та виробництво з нього волокна опинилось в повному занепаді. Це відбувається в той час, коли попит на волокно льону та інші вироби з цієї рослини постійно зростає, так як властивості льняної сировини не можуть замінити інші сучасні матеріали. Сільськогосподарська культура льону не вимагає великих економічних витрат під час вирощування. Природні і кліматичні умови в Україні, особливо Полісся, дозволяють льону нашої країни мати високу екологічність, так як його вирощування не потребує застосування хімічних добрив. Це на сьогодні є великою перевагою на світовому ринку. Тому продовжує бути актуальним пошук шляхів подолання кризи в льонарській галузі. Для цього необхідно проаналізувати стан виробництва льонопродукції в Україні та світі.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблеми та задачі розвитку виробництва льоносировини в Україні розглядались багато разів, у працях багатьох вчених [1, 2]. Стан льонарства у кризовий період розглядали В. Дідора, І. Карпець, Ю. Ліпський,

В. Москаленко, В. Ткачук [8] та ін. Питання ефективності льонопромислового комплексу розглядаються в наукових працях Т.П. Єсипчук [3], І.П. Карпця [4], Н.А. Круглої [5], О.Ю. Локтя [6], О.М. Шпичака та ін. Проте тенденції розвитку виробництва льоносировини, льоноволокна в Україні з врахуванням ситуації на світовому ринку розглянуті недостатньо.

Цілі статті. Здійснити аналіз нових тенденцій розвитку виробництва, експорту, імпорту льоносировини та льоноволокна в Україні та світі

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В 90-х роках минулого століття середньорічна площа посівів льону-довгунця за даними [7] на волокно 170 тисяч гектарів (табл.1.1), більш ніж на 100 тисячах гектарів застосовувалась інтенсивна технологія вирощування. Валовий збір волокна та насіння складав, відповідно, 108 у 1990 році та 48 тисяч тон у 1995, врожайність волокна становила 8–9 центнерів, насіння льону-довгунця – 2,5–3 центнера з одного гектара. Тоді існувала розвинута мережа льонозаводів. Великі льонокомбінати працювали в Рівному та Житомирі. В кінці 90-х років ринок льняної сировини в Україні обвалився. Посівні площі льону-довгунця до 2000 року знизилися, врожайність волокна впала до 2 центнерів з гектару (табл. 1).

Таблиця 1

Посівні площі льону-довгунця (тисяч гектарів) [7]

Сільськогосподарська культура	1990	1995	2000	2005	2010	2012	2013	2014
льон-довгунець	172	98	23	25	1	2	2	2

Динаміку виробництва льону-довгунця на протязі останніх десятиліть можна прослідкувати за даними наведеними у табл. 2 [7]

Таблиця 2

Виробництво технічних культур

Роки	1990	1995	2000	2005	2010	2012	2013	2014
Валовий збір, тисяч тон								
Льон-довгунець (волокно)	108,1	48,2	8,3	12,7	0,4	1,8	1,1	0,9
Урожайність, центнерів з 1 га зібраної площі								
Льон-довгунець (волокно)	6,4	5,0	4,2	5,4	4,0	8,6	7,3	6,3

Аналіз виробництва льоносировини для текстильної промисловості в Україні за 2013 (табл. 3) показав, що виробниками льону-довгунця

залишаються Житомирська, Львівська, Сумська, Хмельницька, Чернігівська області. Виходячи з даних в табл. 1.3 можна зробити висновок, що на сьогодні в Україні основні об'єми виробництва льону–довгунця зосереджені в сільськогосподарських підприємствах. Тільки у Хмельницькій області виробництвом льоносировини займаються індивідуальні господарства населення. Проте, якщо звернути увагу на врожайність та валовий збір льонопродукції, можна бачити, що ці значення набагато вищі для індивідуальних господарств, ніж для великих підприємств. Тому для сучасного етапу розвитку виробництва льоносировини в Україні одним з напрямків виходу з кризового стану може бути вирощування його реформованими індивідуальними господарствами населення на невеликих площах.

Таблиця 3

Розподіл виробництва льонопродукції в областях України, 2013 р

Область	Усі категорії господарств			Сільськогосподарські підприємства			Господарства населення		
	Зібрана площа, тис.га	Валовий збір, тис.т	Урожайність, ц з 1 га зібраної площі	Зібрана площа, тис.га	Валовий збір, тис.т	Урожайність, ц з 1 га зібраної площі	Зібрана площа, тис.га	Валовий збір, тис.т	Урожайність, ц з 1 га зібраної площі
Житомирська	0,59	3,2	5,4	0,59	3,2	5,4	-	-	-
Львівська	0,01	0,0	2,7	0,01	0,0	2,7	-	-	-
Сумська	0,38	5,0	13,2	0,38	5,0	13,2			
Хмельницька	0,01	0,1	5,8	-	-	-	0,01	0,1	5,8
Чернігівська	0,47	2,3	5,0	0,47	2,3	5,0	-	-	-

Особливістю ринку льоноволокна в Україні протягом останніх років є орієнтація на експорт. Так, порівняно з 1999 роком експорт волокна льону в 2012-2013 роках збільшився майже вдвічі. При цьому внутрішній ринок тканин на 50-60% формується за рахунок імпорту. Такий підхід є руйнівним для розвитку вітчизняної лляної промисловості. Льон в країнах Західної Європи вирощують приблизно на 63 000 га, з них 55000 га у Франції, 3600 га в Бельгії і 1600 га в Нідерландах. [8, 10].

Вирощуванню технічних луб'яних культур, зокрема льону в Західній Європі приділяється велика увага. Посівні площі льону незначні, але ця культура дає високі врожаї, що дає змогу повністю забезпечувати попит переробної промисловості країн.

**Зведені дані експорту та імпорту з/в Україну льоноволокна
та відходів льоносировини [10]**

Країна	Вид	Ім'я елемента	Роки		
			2011	2012	2013
Австрія	Волокно і пряжа	Експорт, тис.т	20	-	-
		Експорт, тис.дол	22	-	-
Білорусь	Волокно і пряжа	Імпорт, тис.т	129	166	-
		Імпорт, тис.дол	123	143	-
Бельгія	Волокно і пряжа	Імпорт, тис.т	10	-	-
		Імпорт, тис.дол	26	-	-
Китай	Волокно і пряжа	Експорт, тис.т	294	167	503
		Експорт, тис.дол	409	192	675
	Відходи льоносировини	Імпорт, тис.т	2	0	-
		Імпорт, тис.дол	2	1	-
Чеська Республіка	Волокно і пряжа	Експорт, тис.т	51	179	-
		Експорт, тис.дол	30	76	-
Єгипет	Волокно і пряжа	Експорт, тис.т	-	-	20
		Експорт, тис.дол	-	-	17
	Волокно і пряжа	Імпорт, тис.т	102	47	105
		Імпорт, тис.дол	122	102	215
	Відходи льоносировини	Імпорт, тис.т	-	-	25
		Імпорт, тис.дол	-	57	-
Франція	Волокно і пряжа	Експорт, тис.т	-	20	-
		Експорт, тис.дол	-	30	-
Германія	Волокно і пряжа	Експорт, тис.т	20	-	-
		Експорт, тис.дол	13	-	-
Литва	Волокно і пряжа	Експорт, тис.т	57	223	132
		Експорт, тис.дол	32	136	31
Румунія	Волокно і пряжа	Експорт, тис.т	9	319	80
		Експорт, тис.дол	25	363	86
Іспанія	Волокно і пряжа	Експорт, тис.т	-	65	-
		Експорт, тис.дол	-	55	-

Близько 80% усієї сировини, що імпортується, на український ринок поступає з Бельгії та Франції, які є найбільшими світовими експортерами льоноволокна (рис. 1). Попит є на льон тіпаний, чесаний або оброблений. Тоді як з України вивозяться льняні очоси і відходи, експорт яких з кожним роком росте. Головним покупцем цієї продукції останніми роками є Литва (табл. 4). На неї припадає до 80% усього українського експорту очосів і відходів льону.

Головним чинником, що визначає зростаючий попит на українське льоноволокно низької якості, є його невисока ціна. З даних табл.4 та рис.1 можна зробити висновок, що потреби європейських країн у сировині цих культур з кожним роком зростають у зв'язку з новими видами використання та застосування їхнього волокна.

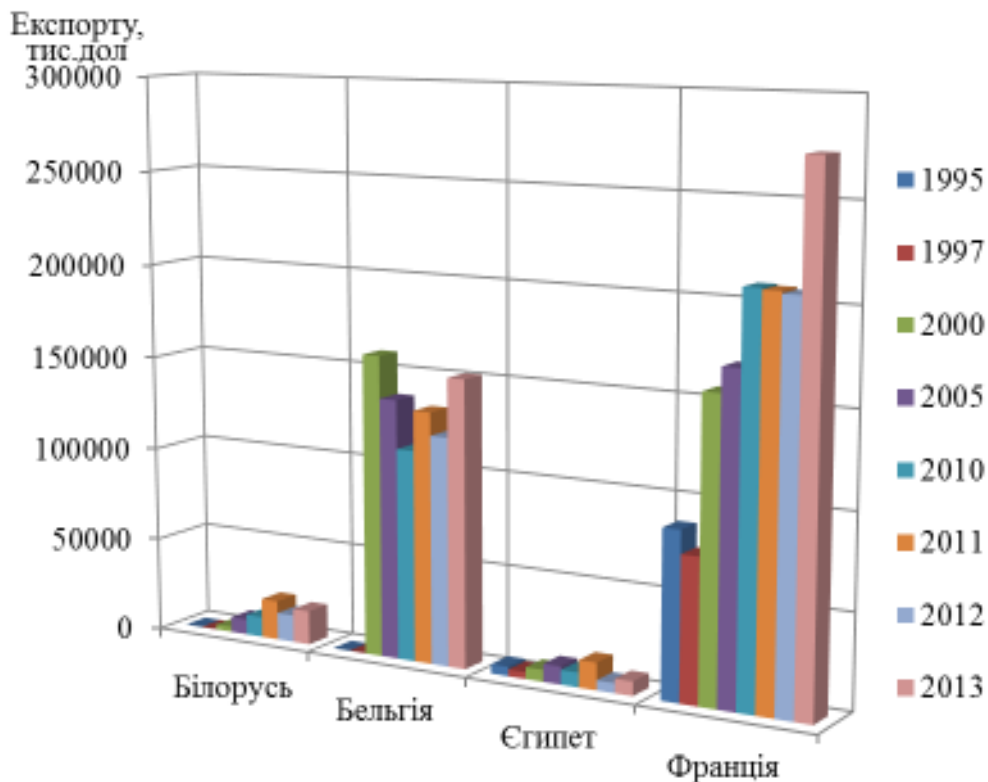

Рис. 1. Основні експортери льоноволокна в світі

Це пов'язано насамперед з тим, що переважна більшість волокна яке виготовляється з технічних культур проходить процес подрібнення на декілька фракцій для подальшого застосування у виробництві та текстильній промисловості [10].

Висновки. Виробництво льоносировини в Україні має багато проблем. Серед них малі площі посіву, низька врожайність льону. До проблем вітчизняного виробництва льоносировини також можна віднести низьку ефективність існуючих технологій обробки. В результаті особливістю ринку льоноволокна в Україні протягом останніх років є орієнтація на експорт льоноволокна низької якості та вартості, та великі обсяги імпорту волокна високої якості з Франції, Бельгії, Єгипту та готових виробів з Китаю.

В цілому стан виробництва льононопродукції (волокна, пряжі, відходів виробництва) в Україні можна характеризувати як післякризовий і потребує

державної підтримки. Тому для сучасного етапу розвитку виробництва льонопродукції в Україні одним з напрямків виходу з кризового стану може бути вирощування його реформованими індивідуальними господарствами на невеликих площах.

Список використаних джерел

1. Чурсіна Л. А. Основи фундаментальних досліджень комплексної переробки луб'яних культур : навч. посіб. / Л. А. Чурсіна, К. М. Клевцов, Є. О. Калінський. – Херсон : ВКФ “СТАР” ЛТД, 2009. – 172 с.
2. Виробництво льоноволокна та його використання / Карпець І. П., Скорчено А. Ф., Чурсіна О. П. та ін. – К. : Нора-прінт, 2002. – 128 с.
3. Єсипчук Т. П. Стратегічні напрями розвитку зовнішньої торгівлі продукцією льонопромислового під комплексу України / Т. П. Єсипчук // Економіка АПК. – 2003. – №2. – С. 92-97.
4. Карпець І.П., Дрозд О.М. Якість продукції льону-довгунця і олійного за різних способів сівби і удобрення / І. П. Капець, О. М. Дрозд – Вісн. аграр. науки. – 2005. – № 6. – С. 21-24.
5. Кругла Н. А. Історія розвитку льонарства в Україні (друга половина XIX - XX століття): дис. канд. іст. наук: 07.00.07 / Н. А. Кругла – К., 2002. – 185 с. Таврійський державний агротехнологічний університет 167
6. Локоть О., Карачка В. Сучасному льонарству – сучасні технології удобрення від ЗАТ «УкрАгро НПК» / О. Локоть, В. Карачка // Пропозиція. – 2006. – № 2. – С. 64.
7. Офіційний веб-сайт. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ukrstat.gov.ua.
8. Найцінніша з сільгоспкультур [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://a7d.com.ua/plants/17184-naycnnsha-z-slgospkultur.html>
9. Ткачук В. І. Формування конкурентоспроможності продукції льонарства: моногр. / В. І. Ткачук, Н. І. Кравчук. – К.: Фенікс, 2008. – 193 с.
10. Офіційний веб-сайт FAOSTAT. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://faostat3.fao.org/download/T/TM/E>

*Стаття рекомендована до друку професором Байдаковою Л.І
Стаття поступила в редакцію 30.12.2015 р.*